

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

Анотація. Розглянуто сутність теоретичних основ підвищення рівня продуктивності праці персоналу на основі аналізу існуючих теоретичних підходів до визначення понять продуктивності праці та резервів її підвищення.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы повышения уровня производительности труда на основе анализа существующих теоретических подходов к определению понятий производительности труда и резервов ее повышения.

Annotation. The theoretical foundations essence of personnel productivity rising by the analysis of the existing theoretical approaches to the definitions of productivity and its increase reserves was considered.

Ключові слова: персонал, продуктивність праці, виробіток, трудомісткість, резерви підвищення рівня продуктивності праці.

З метою забезпечення ефективного функціонування підприємству необхідно забезпечувати заплановані показники продуктивності праці та постійно підвищувати їх рівень. Показник продуктивності праці є одним із найвагоміших якісних показників у загальній системі оцінки результативності діяльності підприємства. Тому дослідження теоретичних основ підвищення рівня продуктивності праці на основі аналізу існуючих підходів до її визначення та обґрунтування резервів зростання її рівня є актуальним.

Аналіз наукових досліджень таких вчених, як: Буц Ю. В., Бернатцька А. В., Семикіна М. В., Іляш О. І., Качмарик Я. Д., Савчук Т. В., Назарова Г. В., В. Грибов, Вітвіцький В. В., в яких розглянуті існуючі підходи до забезпечення необхідного рівня продуктивності праці персоналу, дозволяє зробити висновок про те, що в даний час відсутній єдиний підхід до визначення та обґрунтування резервів підвищення її рівня на підприємстві [1 – 8].

Метою статті є узагальнення теоретичних основ забезпечення продуктивності праці персоналу та обґрунтування основних напрямків підвищення її рівня на підприємстві.

Міжнародна організація праці характеризує продуктивність праці як ефективність використання основних ресурсів підприємства, таких, як: праця, капітал, земля, матеріал, енергія, інформація, під час виробництва продукції та надання послуг. Продуктивність праці персоналу характеризує взаємозв'язок між кількістю та якістю виробленої продукції на підприємстві і ресурсами, що були використані у процесі її виробництва [1].

У роботі Семикіної М. В. продуктивність праці розглядається як узагальнюючий показник використання робочої сили, що, як і всі показники ефективності, характеризує співвідношення результатів та витрат [2]. Показник продуктивності характеризує ефективність використання всіх економічних ресурсів підприємства – праці, капіталу, землі, енергії, інформації – в процесі виробництва продукції [1].

Іляш О. І. під продуктивністю праці як економічною категорією розуміє ефективність трудових витрат, здатність конкретної праці створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ [3].

Слід зазначити, що показники, які характеризують рівень продуктивності праці персоналу, є інтенсивними, тобто якісними показниками [4]. Оскільки вони відображають плідотворність, результативність витрат конкретної праці, що визначається на основі кількісних обсягів продукції, що була вироблена за одиницю робочого часу, або на основі обсягів часу, що було витрачено на виготовлення одиниці готової продукції підприємства. Зростання рівня продуктивності праці персоналу означає зростання обсягів кількості виробленої продукції за одиницю робочого часу, або економії фонду робочого часу підприємства, що було використано для виготовлення одиниці готової продукції [5].

Таким чином, результати теоретичного аналізу існуючих підходів до визначення поняття "продуктивність праці" дозволяють визначити його як показник результативності використання праці персоналу, що визначається співвідношенням обсягів виготовленої продукції та обсягів трудових витрат підприємства, що було використано для виготовлення цього обсягу продукції.

Оскільки продуктивність праці відображає ступінь ефективності трудового процесу, то вимірювання її рівня здійснюється шляхом порівняння результатів праці, у вигляді обсягів виробленої готової продукції, з обсягами витрат праці, що були понесені в процесі її виробництва. Залежно від прямого або зворотного відношення цих величин існують такі показники продуктивності праці: виробіток і трудомісткість.

Показник виробітку характеризує співвідношення кількісних обсягів продукції, що було вироблено за одиницю робочого часу або одним штатним працівником підприємства. Чим вищим є його рівень, тим вищою є продуктивність праці персоналу на підприємстві, тому він є прямим показником продуктивності праці. Показник трудомісткості також дозволяє визначити рівень продуктивності праці персоналу та його динаміку на основі визначення витрат фонду робочого часу та фонду оплати праці на виготовлення одиниці продукції підприємства.

Показник виробітку виражає залежність підвищення продуктивності праці персоналу на основі зростання обсягів виробленої продукції за одиницю робочого часу, а трудомісткість характеризує економію трудових витрат, що було використано для виготовлення одиниці продукції на підприємстві за досліджуваний період [6]. Таким чином, рівень продуктивності праці визначається на основі кількісних обсягів продукції, що виробляє один працівник

Різноманітність підходів до визначення рівня продуктивності праці залежить від специфіки діяльності підприємств або їх підрозділів; від мети економічного аналізу. Слід зазначити, що показники виробітку мають узагальнюючий, універсальний характер, а показники трудомісткості можна визначати за окремими видами продукції та використовувати для розрахунків потрібної кількості персоналу підприємства, виявлення конкретних резервів підвищення продуктивності праці. Достовірність розрахунків зростає за умови визначення показників повної трудомісткості. Повна трудомісткість продукції відображає всі витрати праці на виготовлення одиниці кожного виробу.

Натуральні показники виробітку відображають динаміку продуктивності праці персоналу, однак можуть бути застосовані лише на підприємствах, що випускають однорідну продукцію. Використання умовно-натуральних вимірювачів дозволяє розширити можливість застосування цих показників. Трудові показники потребують добре налагодженої роботи системи технічного нормування процесу праці та обліку трудових витрат на підприємстві. На практиці їх переважно використовують на робочих місцях, дільницях, цехах, що випускають різноманітну продукцію, та за наявності значних обсягів незавершеного виробництва, які неможливо виміряти в натуральних та грошових одиницях. Найбільш універсальними, а тому й найпоширенішими, є вартісні показники виробітку, які можна застосовувати для визначення рівня продуктивності праці та його динаміки на підприємствах, що виготовляють різноманітну продукцію [2].

Іляш О. І. зазначає, що резерви підвищення рівня продуктивності праці персоналу варто розглядати як невикористані можливості економії витрат праці за рахунок дії тих чи інших чинників [3]. Так, рівень продуктивності можна підвищувати за рахунок удосконалення системи матеріального та морального стимулювання персоналу, покращення використання фонду робочого часу, фонду оплати праці, економії чисельності працівників, зменшення рівня плинності працівників та за рахунок удосконалення наукової організації праці персоналу підприємства. Внутрішньовиробничі резерви пов'язані з ефективним використанням техніки, сировини, матеріалів, а також робочого часу, наявністю цілодобових і внутрішньозмінних витрат часу, а також прихованого безробіття. Внутрішньовиробничі резерви можна поділити на такі: резерви зниження трудомісткості продукції; резерви підвищення ефективності використання фонду робочого часу [8].

Для виявлення резервів зростання продуктивності праці за рахунок ліквідації витрат фонду робочого часу необхідно проведення детального аналізу фактичного балансу робочого часу для встановлення причини витрат і розробки заходів щодо їх зменшення або повної ліквідації. Зниження трудомісткості продукції забезпечується, насамперед, упровадженням високопродуктивного устаткування та прогресивних технологій у виробничий процес [3].

Таким чином, результати теоретичного аналізу дозволяють зробити висновок, що продуктивність праці персоналу – це показник результативності використання персоналу підприємства, що характеризує рівень ефективності виробничої діяльності та визначається на основі співвідношення обсягів виготовленої продукції підприємства та кількості трудових витрат, що було використано на її виробництво. Найбільш ефективними напрямками підвищення рівня продуктивності праці на підприємстві є зниження трудомісткості виготовлення продукції та підвищення ефективності використання робочого часу.

Наук. керієн. Дюба А. В.

Література: 1. Буц Ю. В. Проблеми підвищення продуктивності праці в машинобудуванні / Ю. В. Буц., А. В. Бернатська // Науковий вісник НГУ. – 2011. – № 1. – С. 128–130. 2. Семикіна М. В. Продуктивність праці: методологія вимірювання, передумови зростання [Електронний ресурс] / М. В. Семикіна // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – № 17. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Npkn_tu_e/2010_17/stat_17/70.pdf. 3. Іляш О. І. Резерви підвищення продуктивності праці на підприємстві / О. І. Іляш // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.3. – С. 104–106. 4. Качмарик Я. Д. Мотивація праці як чинник підвищення її продуктивності на підприємстві / Я. Д. Качмарик, Д. І. Поліщук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 21.8. – С. 209–213. 5. Савчук Т. В. Економічна сутність продуктивності праці в сільському господарстві та деякі фактори її зростання / Т. В. Савчук // Всеукраїнський науково-виробничий журнал "Стилий розвиток економіки". – 2011. – № 1. – С. 74–76. 6. Назарова Г. В. Соціально-економічні засади найманої праці в Україні : монографія / Г. В. Назарова, М. А. Машенко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 231 с. 7. Грибов В. Продуктивності праці – критерій стану і спроможності господарства / В. Грибов, В. Гризунов // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 3. – С. 41–45. 8. Вітвіцький В. В. Системна теорія продуктивності / В. В. Вітвіцький // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 6. – С. 55–61.